

مسئولیت اجتماعی

< محمدحسین اکبری

عضو هیئت نمایندگان و رئیس کمیسیون
مسئولیت اجتماعی اتاق کرمان

مسئولیت اجتماعی یعنی افراد نسبت به محیط زندگی خودشان دغدغه داشته و حساس باشند.

سابقه مسئولیت اجتماعی به دهه‌ی ۱۹۶۰ میلادی برمی‌گردد، اما از نظر تاریخی می‌توان آن را عقب‌تر نیز برد. برای مثال در قرن ۱۹ میلادی تیتوس سالت (Titus salt)، صنعت‌گر انگلیسی از طریق تجارت پشم موفقیت بزرگی کسب کرده و کاملاً شناخته‌شده بود؛ اما چیزی که او را مشهور کرد، ساخت یک شهرک صنعتی برای اقامت کارکنانش و خانواده‌هایشان بود. سالت مسئولیت اجتماعی را به کار گرفته بود، حتی اگر از این اصطلاح استفاده نکرده باشد.

سازمان‌ها خیلی زود متوجه شدند که انجام دادن کار صحیح می‌تواند برای آن‌ها سودآور نیز باشد. کارگران سالت در مقایسه با دیگر کارگران در شرایط سالم‌تری زندگی می‌کردند و این باعث شده بود آن‌ها برای کار قابل‌اعتمادتر باشند. امروزه نیز کسب‌وکاری که بر روی تکنولوژی‌های جدید سرمایه‌گذاری می‌کند تا به آلودگی محیط‌زیست پایان دهد، می‌تواند صرفه‌جویی خوبی در هزینه‌ی سوخت بکند.

عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها (CSR) در اواسط قرن بیستم توسط متفکرین و متخصصین مدیریت کسب‌وکار مانند پیتر دراگر (Peter Drucker) در آمریکا مطرح شد و در بسیاری از محافل علمی و سیاسی و اقتصادی کشورهای پیشرفته و درحال توسعه به دغدغه مهمی در مدیریت بازاریابی و سرمایه‌گذاری تبدیل شد.

امروزه مسئولیت اجتماعی نه تنها بخش مهمی از ادبیات و فرهنگ مدیریت را به خود اختصاص داده است، بلکه بحث‌های آکادمیک مجامع حرفه‌ای، سازمان‌های غیردولتی، مصرف‌کنندگان، تأمین‌کنندگان، سهامداران و سرمایه‌گذاران را نیز درگیر کرده است. اصطلاح شرکت مسئولیت اجتماعی به‌عنوان یک فعالیت تجاری پایدار شناخته می‌شود و برای توصیف فعالیت شرکت‌هایی که تأثیر مثبتی بر جامعه، محیط‌زیست و اقتصاد دارند به کار می‌رود.

جان نوتر دام (Jan Noterdaeme) مسئول شبکه مسئولیت اجتماعی اروپا (CSR Europe) می‌گوید: «توسعه پایدار و عمل به مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها، منتج به نوآوری و ایجاد موقعیت‌های جدید در

روزی نیست که اخبار ناگواری از معضلات اجتماعی شنیده نشود؛ از مدارس کپری تا بی‌کفشی دانش آموزان این مدارس. از آمار رو به افزایش طلاق تا آمار بالای اعتیاد. از ورشکستگی تجار تا آمار رو به افزایش چک‌های برگشتی. از کارتن‌خوابی کشاورزان بی‌کار شده به‌واسطه خشک‌سالی تا بحران آب. از نابودی محیط‌زیست تا عدم رعایت حقوق شهروندی. از تعطیلی کارخانه‌ها تا آمار بالای بیکاری، از آمار بالای مصدومین و کشته‌شده‌های تصادفات رانندگی تا عدم رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی، از بیماران مستأصل مانده از هزینه‌ها بالای درمان تا کمبود فضای درمانی در بسیاری از مناطق کشور، از تخریب جنگل‌ها تا عدم رعایت حفظ محیط‌زیست و اضافه‌کنید اخبار ناشی از تبعات استفاده بد از ماهواره، فرار از منزل، گریز از تحصیل، مدرک‌گرایی، تکدی‌گری، خودکشی، کودکان کار، خشونت، ایدز، قانون‌گریزی، بداخلاقی، دروغ‌گویی، ربا و دورویی و...

ریشه تمام این معضلات چیست و در کجا قرار دارد؟ روش مقابله با آن‌ها کدام است؟ وظیفه افراد، سازمان‌ها و شرکت‌ها در مواجهه با آن‌ها چیست؟ چرا بعضی کشورها توانسته‌اند بسیاری از این معضلات را کنترل کنند ولی ما در این امر ناتوانیم؟ آیا وظیفه حل آسیب‌های اجتماعی فقط بر عهده حاکمیت است؟ آیا افراد، سازمان‌ها، شرکت‌ها و بنگاه‌ها در این مقوله وظیفه‌ای ندارند؟ برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی مقوله مسئولیت اجتماعی مطرح می‌گردد. مسئولیت اجتماعی چیست؟ موضوع آنچه هست؟ این مسئولیت بر عهده چه اقشاری از جامعه است؟ قصد داریم در این نوشتار سؤالات بالا را پاسخ دهیم.

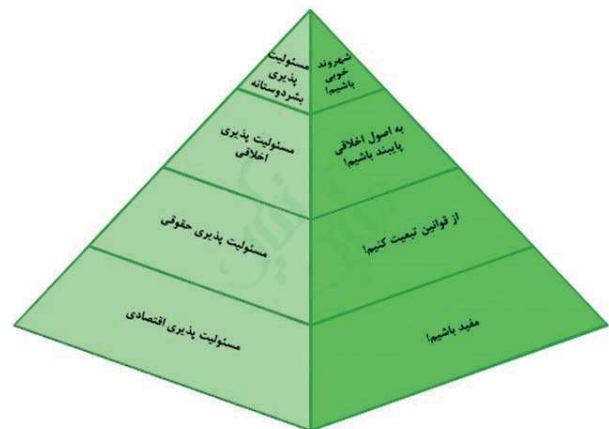
مسئولیت اجتماعی چیست؟

Corporate Social Responsibility (CSR)

مسئولیت اجتماعی مقوله‌ای است اخلاق‌گرا و وظیفه‌ای است برای تکتک افراد جامعه اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی که آن را می‌شود چنین تعریف کرد: مجموعه وظایف و تعهداتی است که هر شخص حقیقی و حقوقی بایستی در جهت حفظ و مراقبت و کمک به جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند انجام دهد. به زبان ساده

عرصه‌های مختلف یک کشور، افزایش اعتبار و محبوبیت شرکت‌ها و همچنین جذب و حفظ کارمندان، مشتریان و ذینفعان خواهد شد.» دکتر کارول (Archie B Carol) یکی از طرفداران مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، معتقد است که بی‌توجهی به مسئولیت اجتماعی موجب افزایش دخالت دولت و در نتیجه کاهش کارایی آن می‌شود و اگر شرکت‌ها، داوطلبانه به برخی مسئولیت‌های اجتماعی و اخلاقی خود عمل کنند، می‌توانند به سود موردنظر خود دست یابند. همچنین کارول در سال ۱۹۹۱ اصول چهارگانه‌ای را تحت عنوان «هرم مسئولیت‌پذیری اجتماعی» معرفی کرد که عبارت‌اند از:

- ۱- مسئولیت‌پذیری اقتصادی،
- ۲- مسئولیت‌پذیری قانونی،
- ۳- مسئولیت‌پذیری اخلاقی،
- ۴- مسئولیت‌پذیری بشردوستانه،

هرم مسئولیت اجتماعی کارول

مسئولیت اجتماعی مقوله‌ای است اخلاق‌گرا و وظیفه‌ای است برای تک‌تک افراد جامعه اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی... امروزه مسئولیت اجتماعی نه تنها بخش مهمی از ادبیات و فرهنگ مدیریت را به خود اختصاص داده است، بلکه بحث‌های آکادمیک مجامع حرفه‌ای، سازمان‌های غیردولتی، مصرف‌کنندگان، تأمین‌کنندگان، سهامداران و سرمایه‌گذاران را نیز درگیر کرده است. اصطلاح شرکت مسئولیت اجتماعی به‌عنوان یک فعالیت تجاری پایدار شناخته می‌شود و برای توصیف فعالیت شرکت‌هایی که تأثیر مثبتی بر جامعه، محیط‌زیست و اقتصاد دارند به کار می‌رود.

مسئولیت‌پذیری قانونی یا حقوقی: پیروی از قانون الزامی برای تمام افراد و شرکت‌ها و بنگاه‌ها است. ایجاد محیط کار امن برای کارکنان، حفظ محیط‌زیست، ارائه محصولات سالم و پرداخت مالیات نمونه‌ای از مسئولیت‌پذیری قانونی است.

مسئولیت‌پذیری اخلاقی: این مسئولیت بالاتر و فراتر از دو مسئولیت دیگر است. در مواردی ممکن است که قانون هم‌دست شما را در امری باز گذاشته باشد ولی مسئولیت اخلاقی به شما اجازه این کار را نخواهد داد. مثلاً شما می‌توانید کاری کنید که مالیات نپردازید یا مالیات کمی بپردازید ولی مسئولیت اخلاقی باعث می‌شود که اقدام به چنین امری نکنید.

مسئولیت‌پذیری بشردوستانه: بالاترین سطح مسئولیت اجتماعی است و از انتظارات فراتر بوده و در بالاترین سطح هرم قرار دارد.

این مسئولیت از شما می‌خواهد که برای جامعه مفید باشید؛ مثلاً داوطلبانه برای بهبود جامعه گام بردارید، مشاوره رایگان دهید، برای رفع فقر مبارزه کنید، برای حفظ محیط‌زیست هزینه کنید.

مشارکت داوطلبانه و انسان دوستانه هر سازمان در طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های عام‌المنفعه به‌منظور رفع گوشه‌ای از معضلات جامعه را مسئولیت اجتماعی می‌نامند.

مسئولیت اجتماعی یک فایده‌ی دیگر نیز دارد. این‌که شرکتی در جایگاهی فراتر از انتظارات دیده شود، می‌تواند به خوش‌نامی داخلی و خارجی سازمان کمک کند و منجر به این می‌شود که کارمندان و خریداران بیشتر درگیر کار شوند.

هرچند که مسئولیت اجتماعی موضوع جدیدی نیست ولی در سال‌های اخیر بسیار موردتوجه قرار گرفته است به‌ویژه شرکت‌های بخش خصوصی به این مهم توجه نموده‌اند. در رده بین‌المللی، شرکت‌هایی مثل مایکروسافت، والت دیزنی، وال مارت، اپل و گوگل توجه ویژه‌ای به مقوله مسئولیت اجتماعی نموده و مبالغ بسیار بالایی در این زمینه هزینه کرده‌اند. جالب است بدانید که بعد از توجه این شرکت‌ها به مسئولیت اجتماعی، استقبال مردم از محصولات این شرکت‌ها نیز افزایش یافته و بر میزان سود آن‌ها افزوده شده است؛ یعنی می‌توان گفت خرج کرد در مقوله مسئولیت اجتماعی هزینه نیست بلکه سرمایه‌گذاری است.

تجربه شرکت‌های برتر در مقوله مسئولیت اجتماعی

مجله معروف فوربس، شرکت‌ها را در زمینه CSR رتبه‌بندی نموده و ۱۶ شرکت برتر را در این زمینه معرفی کرد که گوگل در صدر این رتبه‌بندی قرار گرفته و توانست ۷۰ درصد از معیارهای فوربس را کسب کند. شرکت‌های مایکروسافت، دیزنی، اسباب‌ساز لگو و دایلمرکرایسیر آلمان، اپل در رده‌های بعدی قرار دارند.

بیل گیتس و همسرش ملیندا، مدیران مایکروسافت بزرگ‌ترین موسسه خیریه جهان را تأسیس نموده‌اند و علاوه بر آمریکا فعالیت

به شدت کاهش یافته و مردم حافظ اموال عمومی می‌باشند. در فرصت‌های بعدی به موضوع مسئولیت اجتماعی به صورت مفصل‌تر خواهیم پرداخت و با جزئیات بیشتر و با معرفی شرکت‌هایی که به مسئولیت اجتماعی پرداخته‌اند، این مسئله را بازتر خواهیم کرد.

مسئولیت اجتماعی و نقش اتاق بازرگانی

اتاق بازرگانی به‌عنوان پارلمان بخش خصوصی در مقوله مسئولیت اجتماعی، همچون نهادها و سازمان‌های دیگر، باید ورود کرده و به این وظیفه قانونی و انسانی خود عمل کند.

اتاق‌های بازرگانی خانه دوم فعالان در حوزه‌های صنعت، معدن، تجارت و کشاورزی هستند و به‌نوعی نقش راهنما و مشاور در زمینه‌های مختلف را برای آن‌ها بازی می‌کند. از آنجایی که فعالان بخش خصوصی کشور در زمینه امور خیریه و انسان‌دوستانه همیشه پیشگام بوده‌اند، اتاق بازرگانی می‌تواند نقش محوری در این زمینه اعمال کرده و امور خیریه فعالان را اولویت‌بندی و هدایت نماید. در حال حاضر مؤسسات خیریه زیادی در سطح استان در حال فعالیت هستند که امور موازی انجام می‌دهند و شاید بتوان گفت به نسبت هزینه‌هایی که در این زمینه‌ها انجام می‌دهند بازخورد لازم را نمی‌گیرند، لذا با تشکیل انجمن مؤسسات خیریه قطعاً می‌توان انرژی موجود را دوجندان نمود و نتیجه‌گیری بسیار بهتری را توقع داشت و همچنین این سرمایه‌ها را به سمت پیشگیری از وقوع آسیب‌ها هدایت نمود؛ بنابراین اگر بخواهیم رسالت اتاق بازرگانی در مقوله مسئولیت اجتماعی را فهرست کنیم می‌توان موارد زیر را ذکر کرد:

- ۱) بیشتر آشنا نمودن فعالان اقتصادی با مسئولیت اجتماعی خودشان،
- ۲) شناسایی آسیب‌های اجتماعی و اولویت‌بندی آن‌ها،
- ۳) هدایت فعالان به انجام مسئولیت اجتماعی خود بر اساس اولویت‌بندی‌های انجام‌شده،
- ۴) ایجاد هماهنگی بین مؤسسات خیریه در قالب تشکیل انجمن مؤسسات خیریه،
- ۵) هدایت برنامه‌های مبارزه با آسیب‌های اجتماعی به سمت پیشگیری و ریشه‌کنی آن‌ها،
- ۶) انجام دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی در جهت پیشگیری و ریشه‌کنی معضلات اجتماعی.

هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی کرمان با توجه به اهمیت موضوع مسئولیت اجتماعی و کثرت آسیب‌های اجتماعی و معضلات موجود در استان و نیز رسالتی که برای خود احساس می‌نماید، ضرورت تشکیل کمیسیون مسئولیت اجتماعی را تشخیص داده و این مهم را در یکی از جلسات هیئت نمایندگان به تصویب رسانده است.

امید است که کمیسیون مسئولیت اجتماعی با همکاری تمام اعضای محترم اتاق بازرگانی کرمان و فعالان اقتصادی و همچنین حمایت مسئولین و مؤسسات خیریه و مسئولان این رسالت را به نحو احسن به انجام رساند. ●

منابع:

<https://fa.wikipedia.org>

<https://mahak-charity.org>

خود را به آفریقا و آسیا نیز گسترش داده‌اند. انیمیشن‌سازی دیزنی بر بهبود وضعیت جامعه، کمک به آسیب دیدگان از بلاهای طبیعی و همچنین محیط‌زیست تمرکز کرد.

سابقه مسئولیت اجتماعی در ایران

در کشور ما نیز میزان مشارکت بخش خصوصی در مقوله مسئولیت اجتماعی کم نیست. این روزها تبلیغات بعضی بانک‌ها در زمینه ساخت مدرسه و درمانگاه را از صداوسیما شاهدیم که نمونه‌ای از مسئولیت اجتماعی یک بنگاه اقتصادی است. اخیراً در میان تمام سازمان‌های مردم‌نهاد جهان (NGOS) موسسه خیریه حمایت از کودکان سرطانی ایران (محک) رتبه چهارم را به خود اختصاص داد. در این رویداد ۲۴۰ شرکت آمریکایی حضور داشتند. بودجه این موسسه از بسیاری از وزارتخانه‌ها بیشتر است و این یعنی این‌که موسسه توانسته اعتماد مردم را جلب نماید و به یاری کودکان سرطانی دنیا بشتابد. این مسئله نشان می‌دهد مسئولیت اجتماعی در ایران در حال جا افتادن است و دولت و بخش خصوصی مبالغ قابل‌توجهی در این زمینه خرج می‌کنند.

ولی می‌توان اذعان نمود که این هزینه‌کردها بر اساس نیازهای ضروری جامعه نبوده و الویت بندی نشده است و سلیقه‌ای صورت می‌پذیرد و همچنین در جهت پیشگیری از بروز آسیب‌ها و حل ریشه‌های و اساسی معضلات نبوده است. لذا علی‌رغم هزینه‌هایی که دولت و بخش خصوصی در این زمینه‌ها انجام می‌دهند، موفقیت چندانی حاصل نمی‌شود و یک سؤال اساسی وجود دارد و آن این‌که «چرا علی‌رغم وجود تعداد زیاد مراکز دانشگاهی، استاد و دانشجو، مراکز فرهنگی، مراکز مذهبی، وزارتخانه‌های مرتبط، خروجی مناسبی را شاهد نیستیم؟ چرا باوجود این همه نهادها نگاه ما نسبت به آسیب‌های اجتماعی، ریشه‌ای و عمیق نیست و اقدامات ما در جهت کم کردن ظواهر آسیب‌ها است و به‌جای پرداختن به ریشه معضلات به شاخ و برگ آن می‌پردازیم؟»

به‌عنوان مثال؛ هزینه کرد سالانه دولت در زمینه درمان اعتیاد و یا مبارزه با مواد مخدر رقمی میلیاردی و قابل‌توجه است. چرا در این سال‌ها با این حجم هزینه موفقیت چندانی حاصل نشده است؟ زیرا توجه دولت به درمان اعتیاد بوده نه به ریشه‌کنی علل روی‌آوری افراد به سمت اعتیاد.

در مورد معضلات دیگر نیز به همین‌گونه بوده است. یکی از راه‌هایی که می‌توان از بروز بسیاری از آسیب‌های اجتماعی پیشگیری نمود، آموزش به افراد جامعه است خصوصاً آموزش در مقطع دبستان وقتی افراد نتیجه بسیاری از معضلات را بدانند و بفهمند بازخورد هر عمل بدی به‌سوی خود آن‌هاست مسلماً تک‌تک افراد یا بخش اعظمی از جامعه به قوانین و مقررات و حقوق شهروندی پایبند خواهند بود. مثال بارز این امر را در بسیاری از کشورها می‌توان شاهد بود که با سرمایه‌گذاری بر روی آموزش در هزینه ساخت زندان، دادگاه، مقرر پلیس و تربیت پلیس و قاضی صرفه‌جویی بسیار بالایی کرده‌اند به شکلی که در خیابان‌های شهرهای این کشورها پلیس را نخواهی دید و خود مردم به پلیس تبدیل شده‌اند، همچنین هزینه نگهداری اموال عمومی